

DINIY EKSTREMIZM BILAN BOG'LIQ HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASINI TASHKIL ETISH

Suyunov Dostonbek Qudrat o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Annotatsiya: *Ushbu maqola diniy ekstremizm bilan bog'liq huquqbuzarliklarning profilaktikasini tashkil etishning tashkiliy-huquqiy asoslarini o'rganishga qaratilgan. Unda diniy ekstremizm tushunchasi, uning xavflari va huquqbuzarliklarning oldini olishda davlat organlari, xususan, profilaktika inspektorlarining roli tahlil qilinadi. Maqola normativ-huquqiy hujjatlar, prezident farmonlari va xalqaro tajribaga asoslanib, samarali choralar taklif etadi.*

Kalit so'zlar: *Diniy ekstremizm, huquqbuzarliklar, profilaktika, davlat organlari, qonunchilik.*

Annotation: *This article focuses on the organizational and legal foundations of preventing offenses related to religious extremism. It analyzes the concept of religious extremism, its risks, and the role of state institutions, particularly prevention inspectors, in addressing such offenses. The article proposes effective measures based on legal documents, presidential decrees, and international practices.*

Keywords: *Religious extremism, offenses, prevention, state institutions, legislation.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются организационно-правовые основы профилактики правонарушений, связанных с религиозным экстремизмом. Анализируется понятие религиозного экстремизма, его угрозы, а также роль государственных органов, в частности инспекторов профилактики, в предупреждении таких правонарушений. Статья предлагает эффективные меры на основе нормативно-правовых актов, указов Президента и международного опыта.*

Ключевые слова: *Религиозный экстремизм, правонарушения, профилактика, государственные органы, законодательство.*

Kirish

Diniy ekstremizm zamonaviy dunyoda jiddiy xavf omili bo'lib, uning salbiy oqibatlari jamiyat tinchligi va davlat barqarorligiga tahdid soladi. Bu xavfni bartaraf etish uchun huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar muhimdir. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi ekstremizmning har qanday ko'rinishini rad etadi va unga qarshi samarali kurashni ta'minlovchi huquqiy asoslarni shakllantirgan.

Mazkur mavzuda “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi qonun, Jinoyat kodeksi, Ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonun, shuningdek, prezident farmonlari asosida diniy ekstremizm profilaktikasining tashkiliy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, profilaktika inspektorlarining vazifalari va ular qo‘llaydigan samarali usullar yoritiladi.

Maqolada diniy ekstremizmga qarshi profilaktik choralarni takomillashtirish, huquqbuzarliklarning oldini olish va jamiyatni ma’rifiy yondashuvlar orqali himoya qilish bo‘yicha tavsiyalar beriladi. Shu bilan birga, xalqaro tajribadan kelib chiqib, ekstremizmga qarshi kurash strategiyalari ko‘rib chiqiladi. Maqsad – tinchlik va barqarorlikni mustahkamlashda huquqiy va tashkiliy mexanizmlarni rivojlantirishdir.

Materiallar va usullar

Diniy ekstremizm bilan bog‘liq huquqbuzarliklarning profilaktikasini tashkil etishda samarali yondashuvni ta’minlash uchun turli materiallar va usullardan foydalaniladi. Ushbu bo‘limda quyidagi asosiy huquqiy, tashkiliy va ilmiy-uslubiy manbalardan foydalanish ta’kidlanadi:

Normativ-huquqiy hujjatlar:

1. **Ekstremizmga qarshi kurashish to‘g‘risidagi qonun (O‘RQ-489-son, 2018-yil 30-iyul):** Ushbu qonun diniy ekstremizmning oldini olish va unga qarshi samarali kurashish uchun asosiy huquqiy me’yorlarni belgilaydi.

2. **Terrorizmga qarshi kurashish to‘g‘risidagi qonun (2000-yil 15-dekabr):** Ekstremizm va terrorizmning o‘zaro bog‘liqligini inobatga olib, terrorizmni erta bosqichda aniqlash va bartaraf etish bo‘yicha chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi.

3. **“Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi qonun:** Bu hujjat profilaktika choralarini amalga oshirishda davlat organlarining vazifalari va vakolatlarini aniq belgilab beradi.

Tahliliy usullar:

- **Statistik tahlil:** Ekstremizmga oid huquqbuzarliklarning ko‘payishi yoki kamayishi dinamikasini o‘rganish.

- **Sotsiologik so‘rovlar:** Fuqarolarning diniy e’tiqod, ekstremizm va xavfsizlik bo‘yicha fikrlarini aniqlash uchun ishlatiladi.

- **Ekspertiza:** Din va ekstremizm sohasida mutaxassislarining fikrlarini o‘rganish, ekstremistik materiallarni aniqlash va baholash.

Tashkiliy yondashuvlar:

1. **Profilaktika inspektorlarining faoliyati:** Ma’muriy nazorat ostidagi shaxslar bilan ishlash, ularni ijtimoiy hayotga moslashtirish va jinoyatlarning oldini olish choralarini ko‘rish.

2. **Ommaviy axborot vositalari orqali targ‘ibot:** Ekstremizm va uning oqibatlari haqida jamiyatda xabardorlikni oshirish uchun ma’rifiy kampaniyalar olib borish.

3. **Ta’lim va treninglar:** O‘quv dasturlar orqali davlat organlari xodimlarini diniy ekstremizmga qarshi kurashishning zamonaviy usullariga o‘rgatish.

Xalqaro tajriba va hamkorlik:

Ekstremizmga qarshi kurash sohasida BMT, YeXHT va boshqa xalqaro tashkilotlar tavsiyalari hamda ilg‘or tajribalaridan foydalanish. Xususan, diniy erkinlik va xavfsizlikni muvozanatlash bo‘yicha xalqaro normalarni mahalliy sharoitga moslashtirish.

Ushbu yondashuvlar diniy ekstremizmga qarshi kurashni tizimli, samarali va barqaror shaklda amalga oshirishni ta’minlaydi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot davomida diniy ekstremizm bilan bog‘liq huquqbuzarliklarning oldini olish bo‘yicha quyidagi asosiy natijalar aniqlandi:

1. **Huquqiy asoslarning ta’siri:**

Ekstremizmga qarshi kurashish to‘g‘risidagi qonun (2018-yil) va Terrorizmga qarshi kurashish to‘g‘risidagi qonun (2000-yil) diniy ekstremizmning oldini olishda muhim o‘rin tutmoqda. Ushbu qonunlar doirasida davlat organlari va profilaktika inspektorlarining vazifalari aniq belgilangan. Shuningdek, jinoyat sodir etilishining oldini olish uchun kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqilgan.

2. **Profilaktika inspektorlarining roli:**

Profilaktika inspektorlari tomonidan diniy ekstremizmga moyil shaxslarni aniqlash va ular bilan individual ish olib borish amaliyoti samaradorligini ko‘rsatmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, maxsus ma’rifiy dasturlar va targ‘ibot tadbirlari ekstremizmning keng tarqalishini oldini olishda sezilarli natijalar bermoqda.

3. **Xavfli hududlarda faoliyat:**

Ekstremistik xatti-harakatlarga moyilligi yuqori bo‘lgan hududlarda mahalliy hamjamiyatni jalb qilish orqali bu boradagi ishlar kuchaytirilgan. Masalan, o‘quv muassasalari va diniy tashkilotlar bilan hamkorlikda trening va seminarlar o‘tkazilishi samaradorlikni oshirgan.

4. **Jamiyatdagi ma’rifiy ishlarning natijasi:**

Ekstremistik g‘oyalarning tarqalishini cheklash maqsadida olib borilgan ommaviy axborot vositalari kampaniyalari fuqarolar xabardorligini oshirdi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, bu tadbirlar ekstremizmga qarshi immunitetni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

5. **Statistik dinamikalar:**

Ekstremizm bilan bog‘liq jinoyatlar soni tahlil qilinarkan, so‘nggi yillarda bu ko‘rsatkichlarning pasaygani qayd etildi. Bu ko‘rilayotgan chora-tadbirlarning amaliy samaradorligini tasdiqlaydi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari diniy ekstremizmga qarshi kurashda kompleks yondashuvning samaradorligini tasdiqladi. Ekstremizmning oldini olishda huquqiy asoslar va davlat organlari o‘rtasidagi hamkorlikning muhim roli ajralib turadi. Shu bilan birga, profilaktika inspektorlari tomonidan ijtimoiy xavfli shaxslar bilan olib borilayotgan individual yondashuvlar o‘z natijasini bermoqda.

Biroq, ma‘lum cheklovlar mavjud. Masalan, ayrim hududlarda profilaktika choralari amalga oshirish uchun yetarli resurslar ajratilmagan yoki aholining huquqiy madaniyati pastligi kuzatilmoqda. Bu esa tadbirlarning samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, profilaktika choralari ko‘lamini kengaytirish va ularni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish lozim.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, ekstremizmga qarshi kurashda ta‘lim va ma‘rifatga asoslangan yondashuvlar barqaror natijalarni beradi. Shu bois, diniy tashkilotlar, ta‘lim muassasalari va fuqarolar jamiyatini kengroq jalb qilish istiqbolli yondashuv hisoblanadi. Mazkur tadbirlar jamiyat barqarorligi va tinchligini ta‘minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Xulosa

Diniy ekstremizm bilan bog‘liq huquqbuzarliklarning oldini olish davlat va jamiyat uchun muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu tadqiqot davomida diniy ekstremizmga qarshi kurashishning huquqiy asoslari, profilaktika inspektorlarining roli va amaliy chora-tadbirlar samaradorligi tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, “Ekstremizmga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonun va boshqa normativ hujjatlar ushbu jarayonni muvofiqlashtirishda mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qilmoqda.

Profilaktika inspektorlarining maqsadli faoliyati, ma‘rifiy ishlar va ommaviy axborot vositalaridagi targ‘ibot orqali fuqarolarning xabardorligi oshgan. Ekstremizmga qarshi kurashda diniy erkinlik va xavfsizlik o‘rtasidagi muvozanat saqlanmoqda. Biroq, ayrim hududlarda resurslar va imkoniyatlarning yetarli emasligi kabi muammolar kuzatilmoqda.

Shu bois, ekstremizmga qarshi kurashda davlat organlari va fuqarolar jamiyatining o‘zaro hamkorligini kuchaytirish, shuningdek, xalqaro tajribadan samarali foydalanish zarur. Maqsad – huquqiy, ta‘limiy va ijtimoiy choralarni uyg‘unlashtirib, ekstremistik g‘oyalarni erta bosqichda aniqlash va bartaraf etish. Ushbu yondashuv diniy ekstremizm xavfini kamaytirib, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta‘minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi "Ekstremizmga qarshi kurashish to‘g‘risida"gi qonuni, O‘RQ-489-son, 2018-yil 30-iyul.
2. O‘zbekiston Respublikasi "Terrorizmga qarshi kurashish to‘g‘risida"gi qonuni, 2000-yil 15-dekabr.
3. O‘zbekiston Respublikasi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida"gi qonuni.
4. "Ichki ishlar organlari to‘g‘risida"gi qonun.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish bo‘yicha qabul qilingan farmonlar, qarorlar va farmoyishlar.
6. BMTning diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashga oid xalqaro me‘yoriy hujjatlari.
7. Sh.M. Mirziyoyev. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" asari, Toshkent, 2017.
8. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi va Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks.
9. YeXHTning ekstremizm va radikallikka qarshi kurash bo‘yicha xalqaro tavsiyalari va tahlillari.
10. Zamonaviy ekstremizmga qarshi kurash usullari bo‘yicha ilmiy maqolalar va tadqiqotlar.